

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE VERBO DEI|| scripto & non scripto,|| QVATVOR LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, 1599

VD16 B 1607

IX. De Auctore vulgatæ editionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53828](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53828)

Nouum autem Testamentum non conuertit de Græco in Latinum, sed solùm emendauit à multis erroribus, qui vitio librorum irrepserant. De quo suo labore sic ipse loquitur lib. de viris illustr. in fine: *Nouum Testamentum, inquit, Græca fidei reddidi.* Et præfat. Euangeliorum ad Damasum: *Ita, inquit, calamo temperauimus, ut is tantum, quæ sensum mutare videbantur, correctis, reliqua manere pateremur et fuerant.* Quod si quis putet conuersum esse ab illo nouum Testamentum, quoniam B. Augustinus epist. 10. ad Hieronymum scribit: *Proinde non paruas Deo gratias agimus de opere tuo quod Euangelium ex Græco interpretatus es, etc.* Audiatur Hieronymum dubium hoc soluentem in epistol. 89. ad Augustinum quæ est 11. inter epist. Augustini: *Si me, inquit, in noui Testamenti emendatione suscipis, &c.*

Porro B. Hieronymi versio ex Hebræo in Latinum mota cepit à quibusdam Ecclesiis recipi, & publicè legi, ut patet ex epist. 10. Augustini ad Hieronymum, ita tamen ut etiam alia editio antiqua non contemneretur. Quod apertius intelligitur ex B. Gregorio in epist. ante præfat. in lib. moral. cap. 5. ubi dicit suo tempore Romanam Ecclesiam vtraque editione vti consueuisse, id est, antiqua versa ex Græco, & noua Hieronymi versa ex Hebræo. Post tempora autem B. Gregorij videntur omnes Latinæ editiones euasisse præter vnam istam quam nunc veterem, & vulgatam vocamus; de cuius auctore mox dicemus. Hoc autem nostro seculo iterum ad illam ætatem rediisse videmur, in qua omnes, qui aliquid poterant, continuò sacros libros transferebant. Siquidem recentiorum, ac præsertim hæreticorum, Latine interpretationes numerari vix possunt. Sed de his hæcenus.

CAPVT IX.

De Auctore vulgatæ editionis.

NON parua quæstio est de hac nostra vulgata Latina editione; Sitne illa antiqua, quæ erat ante Hieronymum, an verò ipsius Hieronymi, an mixta ex vtraque. Non esse B. Hieronymi arbitrantur, vel certè suspicantur, Sanctes Pagninus præfat. suæ interpretationis Bibliorum ad Clementem VII. Pontificem Max. Paulus

Paulus Foro Sempronij Episcopus lib. 2. cap. 1 de die passionis Domini. CONTRA. Esse B. Hieronymi contendunt Augustinus Eugubinus. & Ioannes Picus Mirandulanus in libris de hac re editis, aliique nonnulli At mixtam esse ex vetere, & noua docent Ioannes Driedo lib. 2. cap. 1. de Eccles dogmat. & Scripturis, & Sixtus Senensis lib. 8. Bibliothecæ sanctæ extremo.

Nos igitur gratia breuitatis & claritatis sententiam nostram, quatuor propositionibus, complectemur. PRIMA propositio. *Testamentum nouum Latinum editionis Vulgatae ex antiqua versione habemus, quam tamē B. Hieronymus emendauit.* Id verò eo potissimum argumento probamus, quod multa loca, quæ B. Hieronymus reprehendit in antiqua versione, nos in nostra inuenimus ita correctæ, vt ipse affirmat esse corrigenda. Ac vt aliqua loca conferamus: In comment. cap. 2. Matth. dicit illud: *In Berhlehem Iudææ*, debere esse, *In Berhlehem Iudææ*. Lib. 1. in Iouinian. reprehendit illud 1. Corinth. 7. *Diuisa est mulier & Virgo*, & vult legendum, *Mulier innupta, & Virgo, &c.* In epist. ad Marcellam, ad finem 2. Tomi, reprehendit illud Roman. 12. *Tempori seruientes*, & legi vult, *Domino seruientes*. Ibidem reprehendit illud: 1. Tim. 1. *Humanus sermo*, & docet legendum, *Fidelis sermo*. In commentar. cap. 2. ad Galat. reprehendit illud: *Quibus ad horam cessimus*, & restituit, *Quibus neque ad horam cessimus*. Et in commentar. cap. 5. reprehendit illud: *Persuasio vestra ex Deo est*, & vult legi, *Non est ex Deo, qui vocat vos*. In commentar. cap. 1. ad Ephes. reprehendit illud: *Qui est pignus hereditatis in redemptionem adoptionis*, & vult legi, *In redemptionem acquisitionis*. Hæc autem omnia, & alia id genus permulta ita nunc habemus in editione vulgata, vt ipse monet legi debuisse.

Præterea constat, Hieronymum emendasse nouum Testamentum iussu Pontificis Damasi: constat etiam eius emendationem fuisse receptam, & valde placuisse hominibus eius temporis, vt intelligi potest ex epist. 10. Augustini ad Hieronymum. Non est igitur verisimile postea fuisse reiectam, sed potius retentam & conseruatam.

Neque mouere debet, quod quædam loca non sunt emendata, vt Hieronymus monuit emendanda, quale est illud

Rom. 12. *Sapere ad sobrietatem*, quod Hieronymus lib. 1. Iouinianum vult legi, *Sapere ad pudicitiam*. Et illud 1. Cor. 13. *Si tradidero corpus meum ita ut arileam*, quod Hieronymus in cap. 5. ad Gal. vult legi, *Ita ut glorier.* & quædam alia quæ ipse corrigit in comment. epist. ad Galat. ad Ephes. & Tit. Nam ipse idem præfat. Euangel. ad Damasum fatetur non omnia correxisse, quæ corrigenda esse putabat, ne nimis multa immutasse videretur.

Præterea potest fieri, ut dum ista commentaria scribere existimaret illa esse mutanda, quæ tamen postea cum Testamentum nouum suscepit emendandum, re melius considerata iudicauit non esse mutanda. Nam prius eum scripsisset commentaria, quam Testamentum nouum emendatum colligitur ex libro de viris illustribus extremo: & sanè noua versio in his duobus locis melior est, quam illa quam B. Hieronymus substitui tunc volebat.

SECUNDA propositio. *Psalterium Vulgate editionis Latina non est illud, quod B. Hieronymus transtulit ex Hebræo neque illud, quod transtulit ex versione Græca LXX. interpretum, sed illud quod ipse emendauit, translatum ab antiquo interprete ex editione S. Luciani Martyris. siquidem B. Hieronymus circa Psalterium, quater laborauit. Transtulit enim illud ex Hebræo in Latinum, ut patet ex epistola eiusdem Sophronium; Item conuertit ex Græco in Latinum, ex præfatione editionis septuaginta, ut habebatur in hexaplis Origenis, ut ipse testatur in epist. ad Suniam & Fretellam. Denique bis emendauit antiquam Latinam editionem, quæ translata erat ex Græca communi & Vulgata: ut patet ex præfatione Psal. ad Damasum & Eustochium. Sed singula breuiter demonstremus.*

Dicimus igitur Psalterium nostrum non esse illud, quod B. Hieronymus transtulit ex Hebræo, idque certum est: nam illud exstat in operibus B. Hieronymi, & ferè vbique differt à nostro, saltem quoad verba.

Addimus, neque esse illud, quod ipse vertit ex Origenis hexaplis, sed illud commune, quod bis emendauit; idque probatur ex epist. ad Suniam & Fretellam: nam ibi dicit, quod habetur Psal. 5. *Dirige in conspectu tuo viam meam*, aliter haberi apud LXX. & omnes alias interpretationes, excepta communi & vulgata: At nostra editio ita habet, igitur nostra editio

gio est illa communis & vulgata & à pura interpretatione LXX. seniorum distincta. Præterea ibidem Hieronymus dicit quod habetur Psalm. 73. *Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra*, haberi apud LXX. in hexaplis, & apud omnes alios interpretes: *Incendamus, vel comburamus omnes dies festos*, & solum in vulgata haberi, *Quiescere faciamus*. At nos habemus quiescere faciamus. Item quod habemus Psalm. 103. *Petra refugium herinacis*, dicit LXX. vertisse, *Refugium leporibus*: igitur nostra non est illa ipsa versio LXX.

Denique in tota illa epistola sæpissimè ponit verba Latini Psalterij, vt tunc erat in communi vsu, & in Ecclesijs cantabatur: at illa omnia in nostro inuenimus. igitur nostrum est Psalterium illud commune, & peruulgatum. Porro commune à Hieronymo vocari illud, quod Origenes, & postea Lucianus emendauit perspicuum est ex illa ipsa epist. ad Suniam & Fretellam. Sic enim initio epistolæ S. Hieronymus loquitur: *Sciatis aliam esse editionem, quam Origenes, & Casariensis Eusebius, omnesq; Græci tractatores, κοινὴν, id est, communem appellant, atque vulgatam, & à plerisque nunc λυκιανὸς dicitur, aliam septuaginta interpretum qua in ἑξαπλοῖς codicibus reperitur.*

TERTIA propositio. *Probabile nobis est, librum Sapientia, & Ecclesiastici, & Machabaorum, nos non habere ex versione Hieronymi, sed ex antiqua translatione, cuius auctor ignoratur.* Ad hoc mouemur. Primò, quia B. Hieronymus nusquam affirmat se transtulisse hos libros, neque vllæ extant præfationes eius in hos libros, cum tamen in epist. 89. ad Augustinum, quæ est II. inter epist. Augustini, dicat se singulis libris præfatiunculas præfixisse. Secundò, quia B. Hieronymus hos libros arbitrabatur apocryphos, vt patet ex prologo Galeato, & ex præfatione Prouerbiorum; proinde verisimile est, eum neglexisse horum librorum interpretationem. Tertiò, quia multa citantur ex his libris à B. Cypriano, præsertim in lib. de exhortatione martyrij, & aliis Patribus B. Hieronymo antiquioribus, eo modo profus, vt nos in nostra vulgata editione habemus.

QUARTA propositio. *Reliqua omnia ex Hieronymi versione ex Hebræo habemus in editione vulgata.* Id probatur.

M 5

PRIMO,

PRIMO, quoniam constat B. Hieronymum primum solum ex antiquis transtulisse ex Hebræo in Latinum, Testamentum vetus: & rursum constat, nostram editionem translationem esse ex Hebræo in Latinum, exceptis Psalmis, Sapientia, Ecclesiastico, & Machabæis. Quod Hieronymus transtulerit ex Hebræo, ipse testatur lib. de viris illust. c. primo. Quod ipse primus ex antiquis, patet ex Augustino epist. 8. & 10. & lib. 8. de ciuit. Dei, cap. 43. & ex omnibus Hieronymi præfationibus, in quibus semper deprecatur calumniam, quod ausus sit ex Hebræo transferre. Quod postea vsq; ad nostra tempora, nemo idē tentauerit, certo certius.

Iam verò quod vulgata editio, translatio sit ex Hebræo ipsa quodammodo clamat, dum penè vbique concordat cum Hebræo, & a Græco dissentit. Sunt præterea certa indicia huius rei ferè in omnibus libris. Nam in Pentateucho, præsertim Gen. 5. omnes libri antiqui, quia erant ex versione LXX expressi, continebant errorem illum de numero annorum: at nostra editio Hebraicæ veritati consentit. In lib. Esther Danielis, sæpe in ipsis libris inuenimus annotatiunculas B. Hieronymi, dicentis, se expressisse fideliter, quæ erant ex Hebræo, reliqua autem de editione vulgata, vel ex Theodotione addidisse.

Præfatione in Iob, dicit in antiqua editione Latina, Græca libri Iob, deesse ad 800. versus, quos ipse de Hebræo sua editione posuerit: at nostra editio integerrima & plenissima est, non minus, quàm Hebraica. Denique in commentariis Prophetarum, ferè vbique duas versiones ponit & explicat, id est, suam, quæ est nostra vulgata, & aliam septuaginta interpretum.

SECUNDO probatur, quia illa omnia, quæ B. Hieronymus præfatione in Pentateuchum, & lib. de opt. genere interpretandi, dicit non haberi in editione LXX. & se addidisse in sua translatione ex Hebræo, in nostra vulgata editione inuenimus, vt illud: *Ex Aegypto vocaui filium meum*, Osee 12. & *Videbunt in quem transfixerunt*, Zach. 12. & *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quia præparasti diligentibus te*, Isa. 64.

TERTIO probatur ex iis locis, quæ B. Hieronymus moneat, se aliter vertisse, quàm LXX. verterint, quæ in nostra editione

tionem omnia inuenimus, vt ipse se vertisse dicit. In epist. 89. ad August. quæ est 11. inter epistolas Augustini, ait Ionæ 4. se vertisse *Hederam*, vbi LXX. verterunt *Cucurbitam*. Itē in quæst. Hebraicis in Genesim dicit, Gen. 2. legendū: *Compleuit Deus die septima opus suum*, cū apud LXX. legeretur, *Die sexta*. Ibidem dicit legendum: *Vocata est virago*, cū apud LXX. dicatur, *Mulier*. Ibidem dicit legendum: *Immisit soporem in Adam*, cū apud LXX. sit, *Immisit Ecstasim*. similia multa inueniuntur, tum in quæstionibus Hebraicis, tum in commentariis Prophetarum.

S. Gregorius quoque lib. 20. moral. cap. 24. explicans illud; *Mutatus est mihi in crudelem*; dicit antiquam translationem longè aliter habuisse, sed hanc nouam ex Hebraico factam esse meliorem. At in nostra est, *Mutatus es mihi in crudelem*, Iob. 30.

QVARTO probatur ex præfationibus. Nam ipse testatur in epistola ad Augustinum iam citata, se editioni suæ ex Hebræo singulis penè libris præfatiunculas præfixisse, quas etiam nunc videmus in Bibliis vulgatæ editionis, nec vllus vquam negauit eas esse Hieronymi: At certè non est credibile totum opus periisse, præter solas præfatiunculas. Qui enim abiecerunt vel neglexerunt editionem B. Hieronymi, cur, quæso, præfatiunculas conseruarunt?

At in contrarium tria argumenta potissimum fieri solent, Argumentum PRIMVM Pauli Forosempronienfis & Sanctis Pagnini sumitur ex multis locis, in quibus nostra versio ab Hebraica veritate dissentit; nec enim credibile est, Hieronymum Hebraicæ linguæ peritissimum in ea re labi potuisse.

RESPONDEO, duplici de causa accidisse, vt nostra versio ab Hebraico textu aliquando dissentire videatur. Vna est, eaque longè lateque patens, incuria librariorum, de qua re passim ipse in præfationibus suis conqueritur. Altera causa est, quia sæpè B. Hieronymus non tam verba quam sensum exprimere studuit, vt faciendum esse ipse idem docet in libro de optimo genere interpretandi. Exemplum sit in illis verbis Eccl. 1. *Peruersi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus*. Videntur enim hæc verba longè aliud sonare, quàm Hebraica; quæ ad verbum sic habent: *מִעֲרָה לֹא יִבָּל לְתַקֵּן*, hoc est, *Peruersum non poterit*

terit ad dirigere; & stultum nõ poterit adnumerari. Sed tẽ Hieronymus elegantissimẽ sensum expressit. De hoc argumento plura dicemus in sequenti capite.

Argumentum SECUNDVM Hieron. præfat in Psalms Iob, & in Paralip. admonet se distinxisse suam editionem asteriscos & obeliscos: at in nostra vulgata non videmus signa, non igitur est Hieronymi vulgata nostra editio.

RESPONDEO ex ipso Hieronymo in epistola ad Augustinum supra citata, Hieronymum distinxisse per asteriscos & obeliscos eam editionem, quam fecerat ex Græco, non eam, quam fecerat ex Hebræo. In Psalterio igitur non vulgato debuissent esse asterisci & obelisci, quorum mentio Hieronymus in præfatione, sed exciderunt negligentiariorum: neque hoc est mirum, nam etiam tempore ipsorum coeperant excidere, vt patet ex illa ipsa præfatione, & ex epistola ad Suniam & Fretellam. In lib. autem Iob & Paralipomenon nostræ editionis vulgatae, nunquam fuerunt, nec debent asterisci vel obelisci. Hinc enim duas præfationes habemus tam in Iob, quam in Paralipomenon, quarum prima in qua nõ fit mentio asterisci & obelisci, pertinet ad nostram versionem, quæ est ex Hebræo, posterior, in qua fit mentio eorum signorum, pertinet ad aliam versionem, quam fecerat Græco.

TERTIVM argumentum. Multa inveniuntur in nostra editione vulgata, quæ B. Hieronymus in quaestionibus Hebraicis, in libro de optimo genere interpretandi, in commentariis in Prophetas, & in Ecclesiastem docet, aliter fuisse interpretanda: igitur fieri non potest, vt editio nostra vulgata sit ipsa translatio, quam Hieronymus fecerat ex Hebræo.

RESPONDEO, quatuor de causis accidisse, vt quaedam in nostro textu sint, quæ B. Hieronymus reprehendit. PRIMA est, error & negligentia libroriorum. SECUNDA causa est, varia significatio vocabulorum, interdum enim possunt de aliis significare, & B. Hieron. modò vnam, modò alteram significationem sequutus est; exemplum habemus in Ecclesiastem, nam B. Hieronymus bis vertit Ecclesiastem, vt patet ex præfatione commentariorum in Ecclesiastem, & præfatione Paralipomenon. Et quidem in prima translatione vertit, cap. 1. *Cogitavi trahere carnẽ meam in Vinum.* & sic etiam in commentariis

mentario exponit: at in secunda translatione maluit vertere; *Cogitavi abstrahere carnem meam à vino*, quam lectione nos habemus; & melior est nostra lectio Nam verbum Hebræum וַיִּנְיֹן potest significare in vino, seu in vinum, & etiam, de vino siue à vino, nam litera י deseruit & loco, in, & loco, de, contextus autem magis requirit, à vino, quam in vinum. Sequitur enim: *Vt animum meum transferrem ad sapientiam.*

Quod autem litera י accipiatur frequenter pro וַיִּנְיֹן , id est, ex, de, ab, perspicuum est ex his locis, Exod. 12. vers. 43. Exod. 35. vers. 32. Exod. 38. vers. 8. & Leuit. 8. vers. 32. & 2. Paralipom. cap. 16. vers. 6. Quod verò B. Hieronymus soleat variis modis vertere, quando verba id ferant, testatur ipsemet lib. 1. apologiæ contra Ruffinum, vbi dicit Psal. 2. se vertisse, Adorate purè: & tamen in commentariis exposuisse, Adorate filium, quoniam vox Hebræa ambigua est.

TERCIA causa est, quia ipsemet postea mutauit sententiam, & loca sua correxit. Ac vt exemplum aliquod proferamus; libro de optimo genere interpretandi, & præfatione in Pentateuchum, dicit Isaia 11. non debere legi: *Flos de radice eius ascendet*; sed, *Nazaræus de radice eius ascendet*: & LXX. hoc nomen Nazaræi, malè prætermisisse, & hunc locum citari à Matthæo cap. 20. vbi dicit: *Vt impleretur quod dictum est per Prophetas, quoniam Nazaræus vocabitur.* at ipse idem postea vertit, sicut verterant septuaginta, nimirum; *Et flos de radice eius ascendet.* Et in commentario cap. 11. Isaia, reddit rationem huius rei; quoniam verbum Hebræum ibi positum וַיִּנְיֹן scribitur per Tsade, cum Nazaræus dicatur à verbo נִינְיֹן , per Zain. quocirca comment. cap. 2. Matth. dicit illud; *Quoniam Nazaræus vocabitur*, non esse desumptum ex aliquo vno Propheta, sed ex eo, quod omnes Prophetae Dominum sanctum futurum esse prædixerunt. Pari ratione lib. 5. comment. in Isa. fatetur cap. 19. malè se vertisse: *Erit terra Iudæ & Egypto in festiuitatem*, cum potius verti debuerit, *in pauperem.* & hoc posteriore modo nos iam habemus in vulgata editione.

QUARTA causa est, quia etsi B. Hieronymus interdum senserit, quædam mutanda in sua versione, & ea notauerit in suis commentariis, tamen Ecclesia postea magis iudicauit veram

veram

veram primam versionem, & illam retinere maluit in editione vulgata. Nam lib. 5. comment. in Isaiam, vbi B. Hieronymus dicit, se vertisse *Festiuatatem*, pro *Pauore*, Ibidem dicit se malè vertisse; *Resfrantem*, pro *Lasciuientem*, & tamen videmus in nostra editione vulgata priorem correctionem Hieronymi admissam, posteriorem non admissam, quod certe non videtur casu factum, sed iudicio posteritatis, vel potius ipsius Ecclesie. Et hoc modo ad multa alia respondere potest. Editio enim vulgata quamuis maxima ex parte Hieronymi sit: tamen non est illa pura, quam ipse ex Hebræo conuertit, sed est aliquo modo mixta additis non paucis versione LXX. quæ in Hebræo non inueniuntur, atque potissimum perspicitur in lib. 1. Regum, & in Prouerbiis.

His omnibus addi potest, interdum Hieronymum videri reprehendere versionem nostram, cum tamen eam non reprehendat, sed solum explicet, quæ sit vis Hebrææ vocis, cum in quæst. Hebr. dicit, cap. 1. Genesis, pro eo quod nos habemus, Spiritus Domini ferebatur super aquas: in Hebræo esse, Incubabat seu fouebat more auis.

CAPVT X.

De auctoritate Latine editionis vulgate.

TERTIA, eaque potissima restat quæstio. Quam videlicet auctoritatis sit Latina vulgata editio. Quis quidem hæretici nostri temporis, quamquam inter se non parum dissentiant in authentica editione Latina eligenda, tamen aduersus Ecclesiam mirifice opiniones consentiunt. Siquidem Lutherani volunt solam Lutheranicam versionem habendam esse authenticam, vt patet ex decreto quodam Lipsensi, cui Melanchthon, Pomeranus, Maior, & alii que permulti subscripserunt. De quo decreto vide Stapulæ librum in tertio topico prædicamento Lutheranae Theologiae.

At Zuingliani, quibus Anabaptistæ & Calvinistæ consentiunt, nullam esse volunt authenticam versionem, vt ex præfatione Tigurinae editionis patet, vbi docent, non debere Ecclesiam alligari ad vnam aliquam versionem. Nihilominus